

Rapport 2023:8

(Kommunala) insatser för att underlätta arbetsmarknadsinträdet för flyktingar och deras anhöriga

Mattias Engdahl, Anders Forslund och Ulrika Vikman vid IFAU sammanfattar vad svensk och internationell forskning hittills har lärt oss om faktorer som påverkar flyktingars arbetsmarknadsintegration och pekar ut kunskapsluckor på vissa områden.

Lärdomar från svensk och internationell forskning

Kommunerna spelar en central roll i integrationen av flyktingar och deras anhöriga. De ansvarar för de kommunplacerade flyktingarnas boende, för svenskundervisningen genom SFI och för den samhällsorientering nyanlända tar del av inom ramen för Arbetsförmedlingens etablering. Kommunerna har också olika arbetsmarknadsinsatser där utrikes födda deltar.

Engdahl, Forslund och Vikman sammanfattar den forskning som finns om arbetsmarknadseffekter av kommunala insatser för flyktingar. Författarna drar även paralleller till annan relevant svensk och internationell forskning.

Mottagandet spelar roll

Till att börja med visar forskning att saker som ligger utanför kommunernas kontroll spelar roll för de asylsökandes möjligheter på arbetsmarknaden. Ett exempel på det är utformningen av det statliga mottagandet.

Kortare handläggningstider för asylärenden påskyndar sannolikt etableringen.

Möjligheten att **arbeta under asyltiden** har i internationell forskning visat sig underlätta inträdet på arbetsmarknaden.

Lokala förutsättningar spelar en viktig roll. Lägre arbetslöshet och positiva attityder till invandring i mottagningskommunen verkar vara gynnsamt.

Forskning visar vidare att en **bosättningspolitik** som innebär att staten bestämmer var de nyanlända ska bo

efter att de fått uppehållstillstånd kan ha negativa arbetsmarknadskonsekvenser. De negativa konsekvenserna kan motverkas av att de nyanlända flyttar till andra orter än där de först placerats.

De få utvärderingar som finns av **etableringsprogram för flyktingar och deras anhöriga** pekar på att de skulle kunna påskynda etableringen. I Sverige förbättrades arbetsmarknadseffekterna när Arbetsförmedlingen tog över ansvaret för de första årens etablering från kommunerna. Liknande erfarenheter finns även från bland annat Finland.

Språkkunskaper viktiga

Det finns gott om belägg för att **kunskaper i värdlandets språk** bidrar till bättre arbetsmarknadsintegration. De fåtal studier som finns av effekterna av svenska för invandrare (SFI) tyder på att SFI kan öka möjligheterna för deltagarna att hitta arbete. Internationell forskning visar att språkstudier är bra, och att språkstudier är särskilt värdefullt på längre sikt.

Kommuner **kombinerar ibland SFI med yrkesutbildning och praktik**. Det är ont om bra svenska studier av hur det fungerar. Den internationella forskningen visar att en kombination av språk och andra insatser kan vara bra på kort sikt, men att de övriga insatserna riskerar att tränga undan språkinläringen. Eftersom goda språkkunskaper verkar vara centralt för den långsiktiga etableringen på arbetsmarknaden talar detta för att det kan vara viktigt att utforma olika kombinationer av språkkurser och annan utbildning så att språkinläringen inte hämmas.

Utbildning

Arbetsmarknadsutbildning för flyktingar har övervägande positiva arbetsmarknadseffekter. Det är dock osäkert om det går att dra en parallell till den kommunala yrkesinriktade vuxenutbildningen då en studie visat att Arbetsförmedlingens utbildning är mer gynnsam än den kommunala utbildningen Yrkesvux.

Studierna om **Komvux** för utrikes födda är inte helt entydiga, men pekar mot att utrikes födda kan ha lika stor nytta som inrikes födda av att gå Komvux, åtminstone gäller det 1990-talets kunskapslyft.

Det mesta tyder på att utrikes födda har haft en måttlig avkastning på **högre teoretisk utbildning**, även om studierna är få och resultaten är relativt osäkra.

Yrkeshögskolan verkar ha lett till arbete visar den enda svenska studie som gjorts. En dansk utvärdering finner dessutom att den utbildning som flyktingar får i värdlandet är bra för deras arbetsmarknadschanser. Det skulle kunna tyda på att den kommunala vuxenutbildningen kan bidra till en förbättrad arbetsmarknadsintegration.

Validering av flyktingars formella och informella meriter kan vara bra för inträdet på arbetsmarknaden enligt internationell forskning, men den svenska forskningen om validering och dess effekter är begränsad.

Kommunal aktiveringspolitik

Kommunerna har möjligheter att ställa krav på att de som får ekonomiskt bistånd ska delta i olika kommunala arbetsmarknadsinsatser, så kallad aktivering. Studier av **kommunal aktiveringspolitik** visar att det inte finns mycket som tyder på att aktiveringsprogram har bidragit till snabbare arbetsmarknadsinträde för gruppen. En relaterad fråga som inte utgör kommunal aktiveringspolitik rör nivån på ekonomiskt bistånd. Internationella studier som undersökt effekterna av sänkt ekonomiskt bistånd på arbetsmarknadsutfall har inte heller funnit påtagliga positiva effekter.

Bra med subventionerade anställningar och matchning

Det finns forskningsstöd för att **subventionerade anställningar** är bra för flyktingar och andra grupper med en svag ställning på arbetsmarknaden, särskilt om

man utför ordinarie arbetsuppgifter på ordinarie arbetsplatser. Troligen är även de vanligt förekommande kommunala arbetsmarknadsanställningarna med ordinarie arbetsuppgifter bra på att få flyktingar i arbete. Anställningar på en arbetsplats som skapats särskilt för insatsen och med icke ordinarie arbetsuppgifter bidrar enligt den forskning som gjorts inte till att få fler deltagare i arbete.

Flera svenska och internationella studier visar att **intensifierade matchningsinsatser** ger goda arbetsmarknadseffekter för flyktingar och andra grupper med en svag ställning på arbetsmarknaden. Genom den extra hjälpen får de tillgång till ett bredare och bättre kontaktnät. Kostnaden för en högre personaltäthet uppvägs av att fler arbetssökande kommer i arbete och att utbetalningarna av till exempel sociala ersättningar och bidrag därmed minskar.

Insatser mot diskriminering

Kunskaperna om effektiva insatser för att motverka diskriminering är högst begränsade. En studie visar dock att anonymiserade jobbansökningar i Göteborgs stad ökade sannolikheten för utrikes födda att få en anställningsintervju, men inte att bli anställd.

Kommunerna kan bidra till ökade kunskaper

Tyvärr finns det idag bara ett fåtal studier om effekterna av just kommunala insatser. De kommunala insatserna är ofta inte utformade på ett sätt som möjliggör utvärderingar av effekterna och det saknas dokumentation. För den långsiktiga kunskapsbyggnaden är det nödvändigt och högprioriterat att kommunerna systematiskt dokumenterar och tillgängliggör information.

Om rapport 2023:8

(Kommunala) insatser för att underlätta arbetsmarknadsinträdet för flyktingar och deras anhöriga är skriven av Mattias Engdahl, Anders Forslund och Ulrika Vikman.

En tidigare version av rapporten har publicerats av Vetenskapsrådet.

Rapporten i korthet summerar utvalda rapporter från IFAU. Om din organisation vill prenumerera på tryckta exemplar, skicka dina kontaktuppgifter till ifau@ifau.uu.se. Ange "prenumeration RIK" i ämnesraden.